

Ю. П. АшшакОВИ СТАНОВЛЕНИЕ ЧЕРНОГОРСКОГО
ГОСУДАРСТВА И РОССИИ С (1798-1856 гг) ЧИ
Москва 1998 истр. у88

Како је Русија играла значајну улогу у развоју црногорске државе и усмјеравању њене спољне политике, укупни црногорско-руски односи одавно се изучавају у југословенској, а и руској историјској науци. У југословенској историографији ти садржајни и богати односи раније су обрађивани на основу венецијанских и аустријских извора, а незнатно на темељу прворазредне руске архивске грађе. До Првог свјетског рата мало је било људи који су се упознавали с архивским хранилиштима у Петрограду и Москви, а и малина руских научника се посвећивала темељном изучавању црногорске прошлости. Велики зналац и пријатељ Црне Горе, знаменити Павле Аполонич Ровински, објавио је незаобилазно дјело о мањој словенској земљи на Балкану.

Уз повише радозналаца, путописца, публициста, етнографа и професионалних историчара, Ровински је снажно подстакао заинтересованост руске јавности за прошлост Црне Горе. Његовим стазама кренуло је неколико руских историчара, који су создали незаобилазне радове за сагледавање црногорског трајања. Високо се цијене бројних радови Н. И. Хитрове, која је скоро читаву научну дјелатност испољила на изучавању црногорског живљења у прошлости.

Поред бројних историчара који се узгредно баве прошлошћу Црне Горе, прије нешто више од двадесет година, у пространој руској земљи, за камени-ту и скучену Црну Гору заинтересовао се Јуриј Петровић Аншаков, чији радови су познати и признати код црногорских историчара. Он се, првенствено бави црногорског историјом краја XVIII и почетка XIX вијека. Из те проблематике је и његова кандидатска дисертација (1981), радови о Законику Петра I (1980), о руско-црногорским односима (1980. и 1995). Круна његовог изучавања црногорске историје јесте монографија коју је 1998. објавио Славистички институт Руске академије наука.

Изучавање црногорско-руских односа има и своје особености. Црногорци су романтичарски вољели Русе, руског цара сматрали својим, израдили читав култ Русије - и не знајући за руске империјалне интересе и политичке калкулације. Црногорски владари нијесу увијек били одани Русији - нијесу у свему слушали њене препоруке, али је руска дипломатије претежно била на-клоњена Црногорцима. Има у руској дипломатској грађи и тешких оптужби на црногорске господаре, али је мало ријечи које нијесу похвалне за народ. Узвраћале су дипломате похвалама, благонаклоношћу, народу који је без-

мјерно волио Русију. Зато кад се чита руска архивска грађа, и најнепристраснијем научнику се тешко отети мишљењима која се очитују у документи-ма. Тога се није сасвим ослободио ни Ј. П. Аншаков. И он је, поред све научне критичности, понекад подлегао утицају садржаја руске грађе, па се и код њега осјећа емотивност према Црној Гори, а има и ријечи које не одговарају истинском бићу и значењу ове мале земље.

Овај обиман рад Аншаков је посветио "свијетлој успомени мога југословенског колеге и пријатеља професора Јована Бојовића", чије радове високо цијени.

Аутор се опширно и критички осврнуо на југословенску и руску историографију о Црној Гори, и то од најстаријег времена, указао на школовање Црногораца у Русији и њихово скромно коришћење руске архивске грађе. Он оправдано констатује да су југословенски историчари раније површно изучавали унутрашњу политику Црне Горе и били склони идеализацији црногорско-руских односа и руског утицаја, прећуткујући противурјечности и сукобе. Критички је оцијенио и мишљења неких историчара да је Русија имала само негативан утицај на Црну Гору. Јер, документи доказују да је политика зближавања Русије са Црном Гором имала велики утицај на развој црногорске државе.

Аншаков је одиста имао на располагању огроман документациони материјал за научну обраду ове богате и веома интересантне проблематике. Он је савјесно изучио замашну руску и југословенску литературу, објављене изворе, мемоарску продукцију и - што је најважније - изузетно значајне богате фондове руских архива. Ослањајући се на резултате руске историографије, аутор специјално не истражује друштвено-културне везе, сматрајући то

изученим. Он опширно расправља о облику власти, излаже нова мишљења о династији Петровића, теократизму и монархистичким тенденцијама. Аутор понекад претјерује у схватањима о економској диференцијацији у црногорском друштву, износећи мишљење да су скоро сви главари користили свој положај и знатно се разликовали од осталог народа. Он апсолутизује незнатну имовинску диференцијацију у црногорском друштву и степен експлоатације у њему.

Веома добро је обрадио улогу цркве у Црној Гори.

Разматрајући организацију власти, аутор констатује да се државни органи тијесно преплићу са патријархалним племенским обичајима и институцијама. Има ту и једно особено и тешко прихватљиво мишљење о републиканском устројству друштва, а нарочито није срећно упоређење са античким грчким државама и републикама почетком XIX вијека.

Цјеловито су изложени спољна политика Русије и мјесто и улога Црне Горе у томе, утицај руских изасланика на обликовање црногорске државне власти. Изнесен је замашна фактографија која понекад исправља погрешке у југословенској историографији.

Пратећи интензитет руске политике према Црној Гори у зависности од њене европске политике, Аншаков још једном доказује да је мала црногорска земља била трајна база балканске политике великог руског царства. Аутор доказује да је једино Русија признавала Црну Гору за фактички независну земљу, али није била у стању да то испослужује на међународном плану.

Аншаков је овом књигом задужио историјску науку и доказао се као добар зналац црногорске прошлости, без обзира на то што понекад има емотиван однос према њој.

Проф. др Радоман Јовановић